

3. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання. – К.: КНЕУ, 2000. – 360 с.
4. Економічний довідник аграрника. В.І. Дробот, Г.І. Зуб, М.П. Кононенко та ін./ За ред. Ю.Я. Лузана, П.Т. Саблука. – К.: Преса України, 2003. – 800 с.
5. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент: анализ, планирование, внедрение, контроль/ Пер. с англ. под ред. О.А. Третьяк, Л.А. Волковой, Ю.Н. Каптуревского. – СПб: Изд-во "Питер", 1999. – 896 с.
6. Куденко Н.В. Маркетингові стратегії фірми: Монографія. – К.: КНЕУ, 2002. – 245 с.
7. Морохова В.О., Ковальчук О.В. Планування та організування маркетингової діяльності підприємств: Монографія. – Луцьк: ЛДТУ, 2006. – 176 с.
8. Решетникова И.Л. Стратегия маркетинга: особенности формирования на отечественных предприятиях: Монография – Луганск: Изд-во восточнотраинского гос. ун-та, 1998. – 270 с.
9. Смолін І.В. Стратегічне планування розвитку організації: Монографія. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2004. – 344 с.
10. Статистичний щорічник Львівської області за 2007 рік. Частина I і II. Львів – 2008. – 392 с., 352 с.
11. Шершньова З.С. Стратегічне управління. – К.: КНЕУ. – 2004. – 699 с.
12. Strategic marketing/ David W. Cravens. – 5th ed. – Neeley School of Business. – Boston. – 1997.

УДК 657:64:711.8](477)

Асист. Г.В. Головач¹ – Львівський НУ
ім. Івана Франка

ОЦІНКА ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ОРГАНІЗАЦІЮ РИНКУ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Висвітлено проблему формування ефективної державної регуляторної політики на ринку житлово-комунальних послуг.

Ключові слова: держане регулювання, природна монополія, тариф.

Assist. G.V. Golovchak – L'viv NU named after Ivan Franko

Valuation of influence state regulation at the organization of housing-municipal market

Problem of forming state regulatory policy about organization of housing-municipal market.

Keywords: state regulation, natural monopoly, tariff.

Якість життя населення значною мірою залежить від надійності, якості та доступності житлово-комунальних послуг, що надаються населенню. Забезпечення реалізації інтересів суспільства потребує вдосконалення цінової політики у сфері житлово-комунальних послуг щодо гарантування захисту прав споживачів цих послуг та створення умов для збалансованого розвитку суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у сфері житлово-комунальних послуг. На сьогодні питання державного регулювання у сфері житлово-комунальних послуг визначено Конституцією України, Господарським кодексом України, Законами України "Про ціни і ціноутворення", "Про природні монополії", "Про житлово-комунальні послуги", "Про теплопостачання", "Про електроенергетику", "Про питну воду та питне водопостачання",

¹ Наук. керівник: доц. Н.С. Струк, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка

"Про місцеве самоврядування в Україні", "Про місцеві державні адміністрації" та іншими нормативно-правовими актами. Політика ціноутворення у сфері житлово-комунальних послуг на сьогодні не лише не забезпечує покриття економічно обґрунтованих витрат суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у відповідній сфері, а й дає змогу зараховувати до складової тарифу неефективні витрати та не стимулює учасників ринку до зниження витрат. Обмежене залучення до процесів формування тарифів представників громадськості та відсутність належного контролю з боку суспільства за використанням коштів, отриманих за надання житлово-комунальних послуг, створює підґрунтя для зловживань у цій сфері.

Зазначене є перешкодою для залучення інвестицій у розвиток житлово-комунальної інфраструктури та уповільнює запровадження механізму енергозбереження.

Недосконалість регулювання діяльності суб'єктів господарювання, які виробляють (реалізують) товари на ринку, що перебуває у стані природної монополії, у сфері житлово-комунальних послуг у частині формування тарифів викликана такими чинниками: відсутністю чіткого законодавчого розмежування компетенції центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; поєднанням органами місцевого самоврядування функцій управління підприємствами, установами, організаціями житлово-комунального господарства та функцій регулювання їх діяльності в частині встановлення тарифів на житлово-комунальні послуги, що призводить до конфлікту інтересів всіх учасників ринку; відсутністю єдиних нормативно врегульованих принципів формування тарифів на житлово-комунальні послуги; відсутністю комплексної нормативно-правової бази для запровадження ефективної системи державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, які виробляють (реалізують) товари на ринку, що перебуває у стані природної монополії, та діяльності суб'єктів господарювання, що діють на суміжних ринках, зокрема в сфері житлово-комунального господарства. Не можна вважати оптимальною поширену в Україні систему тарифного регулювання методом "витрати плюс", оскільки у тарифі враховується повний обсяг витрат, фактично понесених суб'єктом господарювання, серед яких є й неефективні, зумовлені нераціональним господарюванням. Цьому сприяють положення Закону України "Про природні монополії", за яким при регулюванні тарифів суб'єктів природних монополій враховуються витрати, які, згідно із законами про оподаткування, належать до валових витрат виробництва та обігу [2].

Підґрунтям для зловживань монопольним становищем у сфері житлово-комунальних послуг є і поширеність практики перехресного субсидування одного виду господарської діяльності за рахунок іншого та однієї категорії споживачів за рахунок іншої. Поряд із тим економічно обґрунтований тариф на житлово-комунальні послуги має покривати лише економічно обґрунтовані витрати на їх виробництво, що, своєю чергою, вимагає вдосконалення методологічних засад формування тарифів, підвищення їх стимулювальної ролі. Неврегульованими залишаються питання звітності про використання коштів,

отриманих за надані житлово-комунальні послуги, та оприлюднення такої інформації [1].

Державне регулювання тарифів у сфері житлово-комунальних послуг має здійснюватися шляхом визначення: суб'єктів регулювання, їх повноважень та принципів діяльності; єдиних принципів формування тарифів на житлово-комунальні послуги для всіх категорій споживачів таких послуг; механізмів захисту прав споживачів на отримання житлово-комунальних послуг належної якості у достатньому обсязі та за економічно обґрунтованими цінами, а також механізмів соціальної підтримки малозабезпечених верств населення; засад стимулювання енергозбереження в житлово-комунальній сфері; порядку відшкодування суб'єктам господарювання збитків, завданих унаслідок прийняття рішень, пов'язаних із затвердженням тарифів на житлово-комунальні послуги у розмірі, нижчому від розміру економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у сфері ціноутворення.

Державне регулювання у сфері житлово-комунальних послуг має здійснюватися Кабінетом Міністрів України, органом державного регулювання у сфері комунальних послуг, іншими органами виконавчої влади, а також органами місцевого самоврядування. До повноважень Кабінету Міністрів України у сфері регулювання тарифів на житлово-комунальні послуги в установленому порядку має належати:

- забезпечення проведення цінової політики відповідно до закону;
- визначення методології (порядку) формування тарифів на певні види житлово-комунальних послуг, що надаються суб'єктами господарювання, які не займають монопольного становища на відповідних ринках;
- визначення пріоритетних інвестиційних проектів у сфері житлово-комунальних послуг загальнодержавного значення, фінансування яких здійснюватиметься за рахунок коштів, отриманих за надані житлово-комунальні послуги або державного бюджету [1];
- забезпечення соціальної підтримки незахищених верств населення;
- підготовка проектів нормативно-правових актів, які передбачатимуть стимульні заходи щодо розвитку сфери житлово-комунальних послуг;
- удосконалення порядку відшкодування суб'єктам господарювання збитків, завданих прийняттям рішень, пов'язаних із затвердженням тарифів на житлово-комунальні послуги у розмірі, нижчому від розміру економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у сфері ціноутворення.

До повноважень органу державного регулювання на ринку житлово-комунальних послуг (Міністерство з питань житлово-комунального господарства) у встановленому порядку має належати:

- підготовка пропозицій щодо формування цінової політики на ринку житлово-комунальних послуг, а також амортизаційної політики в питаннях, що стосуються ціноутворення на послуги підприємств, установ, організацій, що здійснюють господарську діяльність у відповідній сфері, зокрема в частині контролю за визначенням вартості основних засобів та встановлення норм амортизації;

- розроблення методології (порядку) формування тарифів на житлово-комунальні послуги, що надаються суб'єктами, які займають монопольне становище на відповідних ринках; регулювання тарифів на житлово-комунальні послуги, що надаються суб'єктами, які займають монопольне становище на відповідних ринках, в обсягах, що перевищують установлену межу.

До повноважень органів місцевого самоврядування (Львівська обласна державна адміністрація та Львівська міська рада) в установленому порядку має належати:

- регулювання тарифів на житлово-комунальні послуги, що надаються суб'єктами, які не займають монопольне становище на відповідних ринках;
- регулювання тарифів на житлово-комунальні послуги, що надаються суб'єктами, які займають монопольного становища на відповідних ринках, якщо обсяги виробництва не перевищують межу, встановлену відповідним органом державного регулювання;
- визначення пріоритетних інвестиційних проектів місцевого значення, фінансування яких здійснюватиметься за рахунок коштів, отриманих за надання житлово-комунальні послуги, або відповідного місцевого бюджету. На перехідний період (до створення органів державного регулювання у відповідній сфері) певні функції державного регулювання мають здійснювати органи державного управління у відповідних сферах та органи місцевого самоврядування, які встановлюють тарифи на централізоване постачання холодної та гарячої води, водовідведення, централізоване опалення. У разі затвердження тарифів на житлово-комунальні послуги у розмірі, нижчому за розмір економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво, відшкодування збитків, понесених у цьому випадку суб'єктами господарювання, що надають такі послуги, має здійснюватися за рахунок відповідного бюджету.

Для оцінки впливу державного регулювання на організацію ринку житлово-комунальних послуг пропонується використовувати таку систему кількісних показників:

1. Показники, за якими оцінюватимуться результати державного регулювання для бюджету:

1.1. Рівень бюджетних видатків на дотації підприємствам житлово-комунальної сфери. За рахунок коштів державного бюджету у 2007 р. фінансувалося 41 % річної потреби житлово-комунальних послуг в коштах (13,1 млрд. грн.). З урахуванням передбачених темпів переходу на повне покриття економічно обґрунтованих витрат підприємств ЖКГ цей показник повинен зменшитися до 0 з урахуванням забезпечення направлення бюджетних коштів безпосередньо громадянам через адресну житлово-комунальну субсидію [8].

1.2. Рівень бюджетних видатків на виплату адресних субсидій малозабезпеченим сім'ям. Цей показник є функцією двох складових: числа сімей, що мають право на одержання субсидій з оплати послуг житлово-комунального господарства; розміру максимально припустимої частки власних витрат громадян на оплату житла і комунальних послуг у сукупному сімейному прибутку, виходячи із соціальної норми житлової площі і нормативів споживання комунальних послуг.

2. Показники, за якими оцінюватимуться результати державного регулювання для виробників житлово-комунальних послуг:

2.1. Рівень поточного фінансування – показник, що характеризує ступінь фінансування економічно обгрунтованої потреби підприємств житлово-комунальної сфери в коштах. Дефіцит коштів підприємств житлово-комунальної сфери, не покритий джерелами фінансування, який становить в середньому 10 млрд. грн. (20 %), повинен зменшитися до 0 [8].

2.2. Дотримання необхідного рівня фінансування інвестиційних потреб житлово-комунальних підприємств буде визначатися, в основному, залученням приватного капіталу в комунальну сферу за рахунок впровадження механізмів реальної конкуренції в сфері надання житлово-комунальних послуг і забезпечення стабільності бюджетного фінансування єдиної житлово-комунальної субсидії.

3. Показники, за якими оцінюватимуться результати державного регулювання для населення:

3.1. Рівень власних витрат громадян на оплату житлово-комунальних послуг у сукупному сімейному доході. Цей показник буде використовуватися для розрахунку житлових субсидій залежно від розміру сукупного прибутку сім'ї. Так, при максимально припустимій частці власних витрат громадян на оплату комунальних послуг у сукупному сімейному прибутку в розмірі 23 % у 2006 р. і 25 % – у 2007 р. ймовірні небажані соціальні наслідки в силу зростаючого навантаження, передусім, на найбільш "чутливу" категорію населення – малозабезпечені сім'ї. За даними вибіркових обстежень домогосподарств, витрати малозабезпечених сімей на придбання найнеобхідніших продовольчих і непродовольчих товарів загалом можуть становити до 85 % сукупного сімейного доходу, що практично унеможливлювати оплату ними житлово-комунальних послуг у встановленому розмірі [8]. Для зниження навантаження на низько дохідні групи населення в рамках економічної моделі державного регулювання пропонується встановлення граничного розміру власних витрат громадян на оплату житлово-комунальних послуг у сукупному прибутку сім'ї на рівні 22 %. При цьому розміри платежів частини сімей із низькими прибутками реально зменшуватимуться на 10-15 %. Кожна субсидована сім'я зможе одержувати адресну допомогу у розмірі, що перевищує в 2,5-3 рази існуючий розмір дотацій.

3.2. Кількість сімей (питома вага сімей у відсотках), що претендують на одержання субсидій з оплати житлово-комунальних послуг. При фіксації максимально припустимої питомої ваги власних витрат громадян на оплату житлово-комунальних послуг у сукупному прибутку сім'ї на рівні 22 % частка сімей, що потенційно мають право на одержання субсидій, становитиме 25,5 % від їх загальної кількості [8].

3.3. Гарантована доступність субсидій буде характеризуватися рівнем розвитку системи персоніфікованих соціальних рахунків громадян, на які перераховуються усі види допомоги держави в оплаті житлово-комунальних послуг. Система відкриття таких рахунків із використанням послуг кредитних організацій повинна бути створена у всіх областях України.

3.4. Рівень переходу на договірні відносини (укладання договорів про надання житлово-комунальних послуг та їхня питома вага) буде характеризу-

вати можливість громадян безпосередньо впливати на кількість і якість наданих послуг.

Таким чином, можна зазначити, що ефективність впливу державного регулювання на організацію ринку житлово-комунальних послуг визначатиметься:

- *для населення*: створенням конкурентного ринку житлово-комунальних послуг, підвищенням якості житлово-комунальних послуг і стабілізації тарифів, створенням можливості впливати на вартість, кількість і якість послуг, що надаються, і прогнозувати власні витрати на житлово-комунальні послуги; гарантованістю адресної фінансової підтримки малозабезпечених верств населення в частині витрат на житлово-комунальні послуги внаслідок остаточного переходу до системи адресного субсидування малозабезпечених громадян і створення системи персоніфікованих соціальних рахунків; створенням стимулів для раціоналізації споживання житлово-комунальних послуг і їх економії;
- *для бюджету*: забезпеченням стовідсоткової адресності фінансової підтримки населення за рахунок переходу від системи дотації підприємств до безпосереднього субсидування населення; оптимізацією обсягів необхідної фінансової підтримки; формуванням прозорої системи фінансових потоків у сфері субсидування громадян при споживанні житлово-комунальних послуг;
- *для виробників житлово-комунальних послуг*: ліквідацією дефіциту фінансових ресурсів; зниженням рівня неплатежів у житлово-комунальній сфері; залученням інвестицій для фінансування заходів щодо модернізації; переходу до договірних форм відносин, розвитку конкуренції і виокремлення функцій власника житлового фонду від господарської діяльності з його управління і обслуговування в муніципальному секторі;

Наступними кроками щодо вдосконалення системи державного регулювання організації ринку житлово-комунальних послуг мають бути:

- внесення змін до Законів України "Про житлово-комунальні послуги" та "Про природні монополії" щодо застосування альтернативних методів регулювання тарифів та визначення статей витрат, що обов'язково мають враховуватися у тарифах;
- поетапна заміна пільг та субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг адресними грошовими виплатами населенню;
- удосконалення порядку формування тарифів на житлово-комунальні послуги в частині: визначення критеріїв, за якими має здійснюватися оцінка економічної обґрунтованості тарифів на етапі їх встановлення та застосування, в тому числі з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку відповідного регіону та технічних можливостей суб'єктів господарювання; забезпечення окремого обліку доходів, витрат і фінансових результатів за кожним видом діяльності суб'єктів господарювання, що підлягають регулюванню; урахування інвестиційної складової для реалізації затверджених у встановленому порядку інвестиційних проектів; запровадження нормування витрат і витрат ресурсів, які б стимулювали оптимізацію витрат суб'єктів господарювання, що надають житлово-комунальні послуги;
- розроблення порядку коригування тарифів на житлово-комунальні послуги, зокрема в разі зміни цін на енергоносії і розміру мінімальної заробітної плати;
- розроблення порядку проведення перерахунків плати за ненадані, надані не в повному обсязі житлово-комунальні послуги та послуги, якість яких не відповідає нормативним вимогам;

- встановлення рівня рентабельності для суб'єктів господарювання, які надають житлово-комунальні послуги, з урахуванням витрат на капітальні інвестиції;
- розроблення порядку відшкодування різниці між затвердженими тарифами на житлово-комунальні послуги та економічно обґрунтованими витратами на їх виробництво;
- розроблення порядку оплати послуг з управління будинком, спорудою або групою будинків;
- запровадження механізму введення в дію нових тарифів на енергоносії, які є складовою тарифу на житлово-комунальні послуги, не раніше, ніж через 30 днів після їх оприлюднення в засобах масової інформації;
- розроблення нормативно-правового акта про порядок організації громадських слухань з питань зміни тарифів на житлово-комунальні послуги, доведення до споживачів інформації про перелік житлово-комунальних послуг, їх вартість і структуру, норми споживання, порядок надання послуг, обґрунтованість витрат тощо;
- розроблення механізмів врахування при формуванні тарифів відповідності якості житлово-комунальних послуг потребам споживачів;
- запровадження автоматизованих систем контролю за наданням споживачам житлово-комунальних послуг.

Література

1. Указ Президента України "Про концепцію ціноутворення у сфері житлово-комунальних послуг" від 28 грудня 2007 р. N 1324/2007.
2. Закон України "Про природні монополії" № 1682-III від 20.04.2000 р.
3. Закон України "Про житлово-комунальні послуги" № 1875-IV від 4.06.2004 р.
4. Наказ Держбуду України від 1999.03.29, № 78 "Методичні рекомендації щодо розрахунків економічно обґрунтованих тарифів на житлово-комунальні послуги".
5. Постанова Кабінету Міністрів України, від 2002.02.14, № 139 "Про схвалення Програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства на 2002-2005 рр. та на період до 2010 р."
6. Бабак А.В., Ромашок О.П. Ефективне регулювання цін природних монополістів (Теорія та практика міжнародного досвіду)// Наш дім: Інформаційно-аналітичне видання. Аспекти тарифної реформи. – 2004, вип. 1 – С. 9.
7. Статистичний щорічник України – 2006-2007 рр.

УДК 65.012.32:657.011.47 Аспір. Х.Л. Дюкарева¹ – Київський національний
торгово-економічний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ПОБУДОВИ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ ЦЕНТРІВ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Розглянуто особливості децентралізованого управління підприємством; запропоновано концептуальні основи обліку на основі центрів відповідальності. Автор досліджує управління за центрами відповідальності на засадах системності, вивчає взаємозв'язок елементів децентралізованої системи.

Ключові слова: внутрішньогосподарський облік, децентралізована система управління, центр відповідальності, бюджетування, аналіз, результати.

¹ Наук. керівник: проф. Євген Володимирович Мних, д-р. екон. наук, завідувач кафедри фінансового аналізу і контролю Київського національного торговельно-економічного університету